

***СЛОВНИК ВЛАСНИХ
ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ
ЯРМОЛИНЕЧЧИНИ***

Ярмолинецька ЦБС

Ярмолинецька центральна районна бібліотека

**Словник власних географічних назв
Ярмолинеччини**

Ярмолинці, 2015

92 (4Укр - 4Хм)

С 21

Словник власних географічних назв Яролинеччини: словник топонімів. – Яролинці: Яролиненецька центральна районна бібліотека, 2015. – 48с.

Словник являється невеликим дослідженням топонімів Яролиненецького району, де подано історичні та географічні відомості про найменування населених пунктів, річок, лісів та інших об'єктів нашого регіону.

Розрахований для вчителів, студентів, краєзнавців.

Передмова

«Словник власних географічних назв Ярмолинеччини» - це перелік відповідних найменувань, зафіксованих на цій території з деякими історичними, географічними та лінгвістичними коментарями щодо їх походження.

З ініціативи районної бібліотеки було вперше проведено дослідження топонімів Ярмолинецького району. Сільські бібліотеки активно включились в пошукову роботу по вивченню власних назв своєї місцевості. Так як самим цікаво звідки пішли назви сіл, вулиць, частин села, лісів і рік.

Для топоніміки характерні свої специфічні методи досліджень. Основну роль відіграють усні дослідження, збір первинного матеріалу, виявлення природних, історичних і етнографічних особливостей нашого регіону, особливостей, які визначають своєрідність топонімів.

Бібліотечними працівниками району була проведена клопітка робота, яка увінчалась виданням цього посібника. Як виявилось, в краєзнавчій роботі, будь-яка географічна назва має своє значення. В багатьох селах зустрічаються однакові назви частин села, наприклад «цегельня». Це свідчить про те, що села були багаті на природні матеріали, такі як пісок і глина. І скоріш за все самі виготовляли цеглу для будівництва. Але найбільше серед топонімів в нашій місцевості переважають назви населених пунктів: Антонівці, Савинці, Буйволівці, Ярмолинці та ін..

Будь-яка географічна назва має своє значення. І переважна більшість їх виникла стихійно, проте зовсім не випадково: беззмістовних топонімів немає. Наприклад село Пасічна – тому, що на місці села спершу була велика пасіка, село Сутківці - «сутки» яри, ті що живуть на сутках. Тому велике значення має етимологія географічних назв, тобто вивчення та пояснення їхнього походження, чим ми і займаємось.

Антонівці

Село відоме з ХУІ-ХУІІ ст.. Назва походить відпершого засновника поселення - Антона.

Топоніми сільської місцевості:

«*Восадьби*» - так раніше називалась частина села. Пана на антонівецькій землі не було. Людям, які гарно працювали у наймах, пани наділяли землю (плата за їх роботу). Один із панів наділив кілька десятин землі Антону, за його старанну працю в кузні. Одній із своїх дочок Антон дав восадьбу (землю), саме в цій стороні.

«*Жолобина*» - через поле, у напрямку Вихилівки є гарний ставок. Раніше через село протікала вузька річечка у вигляді жолобка. Згодом маленька водойма збільшувалась і утворився гарний став. Саме це місце називають Жолобина.

«*Поплави*» - у низовині, за восадьбами знаходяться два ставки. Колись тут був великий плав – вся долина була заповнена повністю водою. Але із зміною кліматичних умов, рівень води падав, висихав і на даний час є два ставки – великі поплави і малі поплави.

Поле:

«*Могилки*». Під час війни 1941-45 роках тут багато полягло солдат – могила на могилі. Тому поле називають «могилки».

Вулиці:

«*Майданка*» - саме тут був схід громади, яка вирішувала свої проблеми (майдан).

«Лабачі» - називається вулиця так, від слова «лабаті». Колись хлопці з цієї вулиці ходили до дівчат на сусідню вулицю і після чергової бійки дуже швидко втікали, бо мали «лабаті» ноги (довгі).

Баламутівка

Люди рятувалися від ординців у непрохідних хащах, лісах та заплавах подалі від «чорного шляху». Поселялися невеличкими хуторами у недоступних місцях. А якщо де на стороні й попадалися завойовники на очі, то цей хутір плели усякі нісенітниці, наклеп: «Моя хата з лободи, десь отутечки біля озера, край води» (з народної пісні). Таких словесних крутіїв польська шляхта прозвала «баламутами».

Отож, коли в 1564 році татари спалили селище, то ті, що врятувалися, поселилися у заплавах річки Фоса, куди рідко міг потрапити чужинець. А поселення бунтівних баламутів поляки – колонізатори прозвали «Баламутівкою».

В одній з легенд, які побутують в Баламутівці, йдеться мова про урочище «Круча», що неподалік від спаленого селища. Коли польський поміщик дозволив погорільцям будувати під кручею, селяни збурилися «збаламутилися» і почали будуватися між річками Вовк і Фоса – двома кілометрами північніше від спаленого селища.

Офіційна версія така: жителі зруйнованого селища, яке належало до Барського повіту, втекли від татар на землі, що належали спочатку Меджибізькому, а потім Летичівському повіту. Поселившись серед лісових хащ і непролазних боліт, такі самосели не признавали будь-якої влади.

Польським люстраторам обох повітів твердили, що більшість тамтешніх хат порожні – заселені новосельцями, які звільнялися від податей. Та й чужинцям – люстраторам боязко було туди самотійно сунутись.

Топоніми сільської місцевості:

«Липова алея» - Висаджена паном Ацифероном, яка вела до ставка від панського маєтку.

«Панський став» - Викопаний за наказом пана Ациферона М.Є. на початку ХХ століття для своєї дружини.

Баранівка

Село засноване в ХУ ст.. У 1600 році підтверджено право на пожиттєве володіння поселення поміщику Семену Барановському. Назва села походить від прізвища його власника.

«Дуга Струве» - До списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО включено рішення від 15 липня 2005 року транскордонний об'єкт Геодезична дуга Струве. Це перша в історії ЮНЕСКО науково-технічна і великомасштабна транскордонна пам'ятка культури, що проходить через 10 країн: Білорусь, Естонія, Фінляндія, Латвія, Литва, Норвегія, Молдова, Росія, Швеція і Україна. Від Хаммерфеста Норвегії до с. Старонекрасівка біля Чорного моря довжиною 2820 км. До об'єкту входять віднайдені 34 геодезичні пункти, з них 4 знаходяться на території України. Дуга складається з мережі трикутників.

В Україні номінацій ним вимогам по відновленню дуги Струве відповідають 4 пункти: Старонекрасівка,

Катеринівка, Фельштин та Баранівка Ярмолинецького району. Всі ці пункти Геодезичної дуги Струве вже внесені до списку всесвітньої культурної спадщини ЮНЕСКО, необхідно їх включити до Державного реєстру національного культурного надбання, як об'єкт культури виняткової універсальної цінності України.

Топоніми сільської місцевості:

«*Велетниха*» - найбільша частина села, яка розташована на горбі між Баранівкою та Крутими-Бродами.

«*Польська*» вулиця - вулиця яка веде до польського кладовища (ймовірно тут колись жили поляки).

«*Висварівка*» - вулиця отримала свою назву через те, що на цій вулиці люди часто сваряться (їх тоді чути на все село).

«*Кінець*» - вулиця яка йде через усе село аж до Грим'ячки (села Віньковецького району).

«*Лебедівка*» - частина села, яка розташована на дорозі, що веде до Вербки Мурованої. Це сама мальовнича частина села, тут знаходиться лише 6 будинків. Але люди проживають лише в двох будинках. Ця частина села з знаходиться на узліссі на віддалі близько 1 км від села. Тут протікає маленька річка, яка впадає в Ушицю, знаходяться прекрасні долини та гори висотою до 50 метрів.

Ліси:

«*Дубина*» - в лісі ростуть переважно дуби.

«Запуст» – ліс висаджений штучним шляхом було вирізано, а після цього його «запустили», від цього і пішла ця назва «Запуст».

«Ковалівський ліс» – знаходиться на межі сіл Баранівка та Лисівка. Там розміщена частина села, яка зветься «Ковалівка».

«Чорний ліс» – це листовий ліс і здавна дуже запущений та розміщений на дуже скелястій, непрохідній місцевості.

«Віковичний дуб» - на околицях села, на узбіччі дороги, що йде з Зінькова на Ярмолинці, росте віковичний дуб, якому налічується до 500 років. Старожили розповідали, що біля даного дуба відпочивали Богдан Хмельницький, Устим Кармалюк. В 20-30-х рр. на Поділлі ширився збройний повстанський рух на чолі з Устимом Кармалюком. Достовірно відомо, що народний месник проходив з ватагою поблизу села, відпочивав під багатовіковим дубом, який і до сьогодні є історичною пам'яткою нашого села..

Буйволівці

Село розташоване у мальовничій місцевості, має чорноземні ґрунти. Перші згадки про село зустрічаються вже в XVI ст. під назвою Десківці, яке належало Синявським. Основною діяльністю селян було землеробство, проте доволі велика кількість садів та лісів давали селянам додатковий заробіток. До певного часу мешканці села візникували (найкоротший шлях з Городка на Проскурів пролягав через село). Проте з будівництвом

шосейної дороги з Проскурова до Кам'янця – Подільського ціни на перевезення товарів знизилися і промисел занепав.

На початку ХІХ ст. с. Десківці купив пан Сигізмунд Рациборовський, який відзначався жорстокістю. В той час єдиною тягловою силою в селі були буйволи (воли), тому Рациборовський перейменував його на Буйволовці.

Топоніми сільської місцевості:

Вулиці:

«*Баранова*» - вулиця називалась так, тому що на ній проживало чотири сім'ї, в яких прізвище було Баран.

«*Восадьби*» – вулиця на якій молодим сім'ям, правління колгоспу наділяло ділянки для забудови.

«*Ряба вулиця*» – в кінці вулиці проживала сім'я, в якій було прізвище Рябий.

Ліс:

«*Березина*» називається тому, що в ньому росли тільки берези. Але в 1940 році цей ліс весь вирубали. А на цьому місці посадили граби і дуби, але назва залишилась стара.

Поля:

«*На вітряку*» - на горбі пан побудував собі млин, який молот від вітру, тому поле так і називається.

«*Квасницева гора*» – назва поля пішла від прізвища одноосібника Квасниця, якому належало це поле.

«*Попове поле*» В 1839 році в селі була збудована церква. В село прийшов священник, йому було наділено

поле на якому він хазяйнував. Тому поле дістало назву попове.

Ставки:

«*Біля млина*» – біля ставка був побудований млин, що працював від води.

«*Панський ставок*» - знаходився біля панського маєтку і ним користувалась тільки панська сім'я. Більше ніхто не мав права туди ходити.

Вербка

Перша згадка про село Вербка датоване XIII століттям. За переказами село мало назву Зелена Вербка і розташовувалось трохи на схід від теперішнього села. Напевне тому, що потопало у зелені верб. З 1855 почало називатися Дерев'яна Вербка, Вербка Дерев'яна і на кінець просто Вербка. Село назвали Вербка тому, що воно починається зі ставка який обріс з усіх сторін вербами. их виробів, кістки свійських тварин. У вісімнадцятому столітті село дісталось польському пану Дульському, потім – магнату Напорожному, шляхтичу - Малуї, француз - Дай Жеку. В кінці вісімнадцятого століття на аукціоні за борги придбав відставний генерал медичної служби Миткевич, який проживав в Одесі.

Панський маєток знаходиться на вершині паркового пагорба. Міцний панський маєток з добротними підвалами. Товщина стін сягає 1,5 м. До нього з усіх боків ведуть вісім старих панських доріг. До цих пір збереглись обабіч них алеї - три з гледичії, три колючкові, грабова.

Топоніми сільської місцевості:

Вулиці:

«*Воловщина*» (від слова воли) люди які проживали на ці вулиці утримували волів якими обробляли землі.

«*Капелія*». Ще за кріпацтва пан купив капелу музикантів і посилив на одній вулиці.

«*Ціхоцька*» (від прізвища пана Ціхоцького, який там проживав)

«*Малояцька*» (від прізвища пані Малуї, яка мала свій маєток, в якому потім була школа).

«*Горішна*». Найвища вулиця села на той час.

«*Глиняники*». Земля де були глиняні кар'єри, люди брали глину для будівництва, змащували підлогу.

«*Зруб*». На місці вулиці був ліс який вирубали і викорчували, а на його місці побудували вулицю.

«*Монастир*». Вулиця знаходиться біля високої гори, яка нагадує церковний купол. Існує така легенда, що на цій горі стояв монастир. Жінка йшла під гору з дитям дуже втомилася та не могла вийти, а коли дісталася верхівки з пересердя сказала щоб ти провалився, і в ту мить монастир провалився.

Ліси:

«*Безодня*». Біля долини в якій була велика трясовина, де загинуло багато худоби.

«*Москалька*» (від слова москаль, солдат, воїн) в цьому лісі точилися бої є братські поховання.

«*Березина*». Тому що переважна більшість дерев берези.

«*Довга*». Дуже довгий ліс який тягнеться сотні кілометрів.

«*Смердяча долина*». Під час епідемії холери на узлісся лісу звозили хворих які там помирали.

Поля:

«*Висока*». Тому що поле має крутий підйом.

«*Широка*». Поле має велику ширину.

«*Панєнська*». Де була велика водойма,пан заставив дівчат (панянок) наносити фартушками землю, розділити греблю.

«*Вовк*». Знаходиться біля річки Вовк.

«*Баштан*». На ньому вирощували баштанні культури.

«*Кут*» (Пасовисько). Тому що кутом вписується в село.

Вербка Мурована

Назва села пов'язана з природними ресурсами, які є на його території. Село багате на камінь-пісковик, пісок, фосфорити, глину. Тому люди використовували для будівництва житла ці матеріали (мурували). Перша частина назви села пов'язана із великою кількістю верб, що ростуть вздовж річки, понад ставками, біля криниць.

Топоніміка сільської місцевості:

«*Безодня*»— мальовнича долина, котру омиває річка Лебедівка. Тут було велике поселення під назвою «*Райгород*» чи «*Шаргород*». Воно було зруйноване монголо-татарами. Тамтешні жителі, які спочатку

оборонялись, врешті заховались з дітьми у церкві від нападників. Сподіваючись на велику здобич, вороги почали ламати стіни святині. І тоді провалилася земля – поглинула лютих нападників і жителів. А на тому місці забило джерело, і назвали люди цю місцину – «Безодня».

«Турецький горб» - крайня околиця села. З трьох боків омивається місцевою річкою Вовчок, котра впадає в річку Ушицю. А назва «турецький горб» пов'язана з укріпленим пунктом турків, що був збудований 1671-1672 роках для захисту дільниці дороги до містечка Зіньків. Ще до недавнього часу тут були погребі загальною площею 200 квадратних метрів, призначені в свій час для зберігання продовольства та боєприпасів. Збереглась також викладена з каменю 40 метрової глибини криниця. З Турецьким горбом пов'язані перекази про підземні ходи аж до Зінькова, а також легенди про «золото-срібну браму», яку пильно сторожували турки-яничари, залишені комендантом укріплення.

Волудринці

Село відоме з 1569 року, назва свідчить про походження його від особової назви Волудра, носій якої міг бути засновником поселення. Ще може бути діалектичне волудра – «страва із запареного борошна»

Топоніми сільської місцевості:

«Загребля» – частина села, яка розміщена за річкою, тобто за греблею;

«Усадьби» – тут в 50-тих роках видавали землі під забудову.

«*Пралаківка*» – на цій частині села будівлі не заплановані, але жителі все одно збудували, тобто прилатали.

«*Мазурщина*» - місце поселення переселенців із Польщі, яких називали «мазурами».

Ставки:

«*Сергійовий*» тому , що колись на тому місці де зараз ставок жив житель села Сергій;

«*Боднарів*» по прізвищу жителя села, який тримав колись цей ставок;

«*Панський*» - за наказом пана, що жив у селі був викопаний став;

«*Загребельський*» ставок знаходиться на частині села яку в народі називають Загребля.

Виноградівка

Стара назва села Казимірок, поселення згадується з 1630 року, походить напевне від поміщиків Казимирів. В 1946 році село було перейменоване на с. Виноградівка, подекують що перейменоване на честь Виноградова, який визволяв село від німців.

Топоніми сільської місцевості:

Поля:

«*Гончариха*». На окраїні с. Баламутівка жило багато гончарів. А дане поле примикає до с. Баламутівка. Ось звідти пішла назва.

Вулиці:

«*Купчани*» – вулиця, де колись давно люди купкою будували хати.

«*Смужки*». Після ВВ війни людям наділяли смужки землі для будівництва хат.

«*Садова*» – частина села, яка знаходиться на місці старого саду посадженого ще польськими панами.

«*Цегольня*» – територія, що знаходиться на окраїні села. Там добували глину і робили з неї саман, з якого пізніше будували хати.

«*Хутір*» – поселення, яке віддалене від села горбами.

«*Давидова гора*» – найвища точка в селі. Біля підніжжя гори жив чоловік на ім`я Давид, тому гора так і називається.

«*Шайова яма*» – урочище села, яке знаходиться біля лісу. Ним користувався чоловік на прізвисько Шайя.

Глушківці

У середині ХІХ ст.. – волосний центр Назва населеного пункту походила від місцевості. Ця місцевість до початку її заселення була занадто залісною, багатою на дичину та звірів, заболоченою, служила постійним випасом великої рогатої худоби, овець. Перші мешканці села – пастухи говорили про ці місця «глушь да овцы».

Топоніми сільської місцевості:

«Вовча» – знаходиться біля самого лісу. В ті часи в лісі було багато вовків, від того і пішла така назва.

«Мазурівка» – південна околиця села, місце поселення переселенців із Польщі, яких називали «мазурами» (переселенці з Мазовецького воєводства).

«Околиця Зеленого Хреста» - північно - західна частина села називається «Околиця Зеленого Хреста». Назва околиці походить від назви кам'яного хреста, пофарбованого в зелений колір. Хрест поставлений на краю села, на перехресті доріг. Він служив одночасно дороговказом і оберегом.

«Свистунівка» - є дві версії походження назви: це колишній центр села і тут свистом збирали людей на схід села та друга версія – на цій території розміщена церква, де під час святкування на свято Іоанна Хрестителя 7 липня продавали свистуни і сопілки. Ця традиція збереглась і донині.

«Хутір» - це поселення, яке відділене від села лісом.

«Циганищина» - це східна частина села, місце зупинок циганського табору. Збереглася тут і циганська криниця, яку викопали цигани. У цій частині села зараз уже проживає декілька сімей циган.

Жилинці

Село давнє. В основу назви села увійшов відомий термін початку XVII ст. що означає житло – «жило або жила», розташоване в долині невеличкої річки Вовчок. В одному з переказів оповідається, що в давнину мешканці села жили на правому березі річки, а своє поселення називали Баранівкою. Проте, рятуючись від епідемії чуми, вони переселилися (зі місцевим діалектом «жили»), на вкритий лісом лівий берег річки. Натомість нове поселення отримало назву «Жилинці».

Топоніми сільської місцевості:

Ставки:

«Байдовий став» – знаходиться в центрі села. З розповіді старожилів назва пішла від вислову «бити байди». Хто не працював, той і сидів біля ставка.

«Біля хреста» або цвинтарний – знаходиться біля кладовища і знаку «Хрести», де в колись мала будуватися церква.

«Комсомольський» – площа його складає 13,2 га. Раніше він не мав назви, а говорили «біля млина». Назву «Комсомольський» дали на 50-річчя утворення ВЛКСМ.

Вулиці:

«Баранівка» – правий берег річки, горбиста місцевість. За підтвердженням старожилів ця назва була первинною назвою нашого села.

«Гнила долина» – горбиста місцевість, перетинається болотистою низовиною, звідси і пішла місцева назва.

«Козацька могила» – в 1665 році наш край напала тринадцяти тисячна татарська орда. Народ піднявся на боротьбу і саме на території нашого села (між Правдівкою і Жилинцями) знаходиться козацька могила.

«Мельникова» вулиця – на території села було два водяних млина. Один знаходився за селом, а вулицю яка вела до нього і зараз зветься Мельниковою.

«Церковна» – вулиця, що веде до церкви, яка розміщена із давніх-давен у кінці вулиці.

«Криничка Божої Матері». У давні часи біля лісу люди випасали худобу. Одного ранку пастух пішов до джерела. Коли він зігнувся над водою, побачив образ Божої Матері. Отож прикликав людей, щоб вони теж побачили диво. З того часу вода в джерелі вважалася цілющою.

«Зелена річка» – в селі називають річку Вовчок, бо вздовж неї ростуть різні кущі та верби.

Кадиївка

Місцевість була заселена дуже давно. Перша згадка про село датується 1686 роком. Однак поселення виникло набагато раніше. Про це свідчать археологічні знахідки при добуванні піску на пагорбі біля церкви першого кладовища: людські кістки, черепи, ритуальні прикраси, старовинні монети та інші речі побутового та ритуального вжитку.

Історичні архівні дані свідчать про те, що першим поселенцем цієї місцевості був Мартин Катун. Пізніше від цього прізвища і пішла назва села Кадиївка.

Топоніміка сільської місцевості:

Поля:

«*Коло дуба*» - називається тому, що в полі росте великий дуб, якому вже декілька століть

«*На могилі*» - назва пішла від часів турецької навали, коли йшли бої на цій території то турки хоронили своїх воїнів.

«*Аеродром*» - під час II Світової війни поле було пристосоване під військовий аеродром.

Долини :

«*Биркова*», «*Сойкова*», «*Канарова*», назви пішли від прізвищ землевласників, котрі володіли землею до колективізації.

Ставок:

«*Панський*», назва пішла від першого власника, котрий викопав цього ставка

Вулиці:

«*Шкільна*» - тому, що на цій вулиці знаходилося приміщення першої школи восьмирічки, яка почала діяти після революції

«*Загребельна*» брала свій початок за греблею ставу

«*Лисівка*» - вулиця зовсім невеличка, та має закручену форму, неначе лис закрутив хвостом

«*Хутора*» - після колективізації колгоспникам почали роздавати землю під новобудови

«Горбова» - назва пішла від горба, на якому бере свій початок вулиця.

«Куток» - вулиця знаходилася у самому кутку села.

Коритна

Поселення виникло в ХУ ст., на місці зруйнованого колись татарами. Село розташоване на пологих схилах долини, що за формою нагадують корито.

Топоніми сільської місцевості:

Поля:

«Дубняки». Дуже давно на полі, що тепер зветься «Дубняки», бував могутній дубовий ліс. Ця частина поля знаходиться на південному сході села. найстаріші жителі пригадували, що в пору їх дитинства на цьому полі подекуди ще виорювали трухляві пеньки.

Поміщики Косецькі у свій час вирубали цей ліс для своїх господарських потреб, а також на продаж. Торгівля лісом була прибутковою справою в період розвитку Капіталістичних відносин на Україні. А назва «Дубняки» залишилась за полем і криничкою, звідки бере початок маленьким струмочок, що впадає в річечку Загірну (бо тече вона за горою – горбистим полем).

«Зонька». Частина поля, що розташоване на заході, за лісом, називають люди Зонькою. Це пов'язане з іменем панської дочки Соньки. Через заборону батька побратися з бідним парубком, молоді наклали на себе руки. Там на цьому полі їх і поховали. Висипали високу могилу.

Розповідали старожили, що вона довго зберігалася. І від того часу це поле називають Зонькою.

«Макарщина». Давно колись чоловік на ім'я Макар мав у долині за лісом наділ землі. З тих часів урочище, джерело і річечку, що тече долиною і впадає в річку Хмелівку, називають Макарщиною.

«Мельники». За 2 км від села Коритної в 1792 році виник хутір Мельники, де був млин і жив мельник. За мельником і його нащадками закріпилось прізвище Мельник. Згодом прізвище Мельник стало більш поширеним у селі. Млин під час революції був зруйнований, а хутір Мельники ліквідували у 1973 р., а назва «Мельники» існує і зберігається за місцевістю. Ця місцевість багата на джерела з мінералізованою.

Річка:

«Фоса» Невідомо чому, але річечка, що тече з поля через село і впадає в Тростянку називається Фоса. А криничку на полі неподалік річечки називають «за Фосою». Та й взагалі термін «фоса» зустрічається в місцевій топоніміці досить часто у значенні «річка», «болото», «вода». Саме слово «фоса» походить від латинського слова “fossa”, що в перекладі означає вода. Назва Фоса прижилась та існує понині.

«Цегельня» - Урочище, де колись була панська цегельня і де ще донині знаходять цеглу (до речі, високої якості та іншої форми, ніж сучасна), донині зветься «Цегельня». На цьому місці є криничка, що дає початок струмку, який так зветься «Цегельня».

Лугове

Село відоме з 1493 року і називалось Свинна. Назва походить напевне від того, що село знаходилось біля лісу в якому водилось багато свиней. Або від землевласників Свинівських, які на початку ХІУ століття володіли цим поселенням. З 1946 року село перейменовано на Лугове, тому що навколо нього розкинулись широкі луги – «місце вкрите густою травою, місцевість для сінокоосу»

Топоніми сільської місцевості:

«Загребелля» - частина села, що знаходиться за греблею.

«Заруддя» - старожили стверджують, що в цій частині села знаходили багато різного посуду, мідних монет, знаряддя праці.

Михайлівка

У давнину с. Михайлівка мало декілька назв, зокрема, в ХVІ-ХVІІ ст. воно називалося Микитин, а з ХVІІІ ст. до квітня 1946 р. – Михалпіль, потім Михампіль. У 1672 р. Микитин, як інші міста Поділля, було загарбовано Туреччиною. Після повернення Поділля під владу Польщі місто і землі, що прилягали до Микитина, перейшли у власність коронному писареві Михайлу Ревуському, який назвав поселення своїм ім'ям – Михампіль.

У квітні 1946 року Михампіль перейменовано на Михайлівку.

«Криничка» – джерело з цілющою та холодною водою. Знаходиться при в'їзді в с.Видошня з правої сторони, як їхати зі сторони Ярмолинець.

Москалівка

Історичні витоки села Москалівка сягають першої половини XVIII століття. Село з давніх часів належало поміщикам Дульським та Федоровичам. Більш давньою частиною села вважають Вихватинці. Ця частина села знаходились на значному підвищенні над селом Москалівка. За переказами її називають так тому, що там поселився чоловік, який “вихватився” з громади. Довгий час, аж до 1929 року, сільська рада називалась за давньою назвою села – Вихватинецькою. Назва села Москалівка, треба думати, походить від слова «москаль». В кінці XVIII століття поряд з Вихватинцями, але не в самому селі, поселився солдат. Саме з цього одного поселення берепочаток заселення села.

Топоніми сільської місцевості:

«Джерело Святе». У видолинку що зветься Панською долиною, б'є з-під землі джерело. Невідомо, скільки йому тисячоліть. За легендою, в часи гонінь на монахів Свято-Успенської Почаївської Лаври вони змушені було залишити цю святиню і переносячи ікону Божої Матері в інше місце, прийшли саме в цю долину. Саме тут спочивали, пили воду і читали молитви. І після цього, певне, і стало це місце святим.

«Поле Іванова» Поле, що розташоване при в'їзді в село з Ярмолинець, зветься – Іванова. Це пов'язано з тим, що в 50-

х роках минулого століття на цьому полі бандити вбили тракториста на прізвище Іванов і тут у ямі закопали.

«Ставок Білого». Ставок розміщений при в'їзді в село Москалівна. На цьому ставку вже не один рік живуть сім'ї білих а тепер і чорних лебедів.

«Цегольників ліс». Давно колись (початок ХІХ століття), тут господарював пан Цегольник, мав наділ землі, ліс, сад і панський маєток. Тепер цю частину села називають «Цегольників ліс».

Нове Село

В 1440 році кримські татари разом з турками напали на Поділля. Під час цього нападу вони спустошили багато сіл і міст Поділля. Частина населення, яка врятувалась, зібралась на попелищі згорілого села і вирішила будувати Нове Село біля витоків р. Ушиці, тому що береги р. Ушиці пологі і тверді, не було заболоченості і трясовин, як у р. Рудки, було більше води, чистої, смачної. Село було заселено приблизно в 1442 – 1444р. і стало називатись Нове Село.

Топоніми сільської місцевості:

«Бондарівна». Старожили стверджують, що в цій частині села жили бондарі-майстри, які з дерева досить вміло виробляли дерев'яні відра, бочки і корита... Таким чином заробляли на хліб. Давно вже немає таких майстрів, а назва залишилась. Щоправда, жителі по прізвищу Бондар і досі мешкають тут. Частину Бондарівни ще називають Шляхетчиною, бо ж у цій частині села жили люди

переважно католицької віри. А дорогу, яка зв'язує село з райцентром, і дотепер старожили називають шляхом, як і колись.

«Гуцали». Західна частина носить назву Гуцали. Це було ще за царських часів, коли місцевий пан поїхав до знайомого пану на Гуцульщину. Там йому дуже сподобалось, гарно розмальовані хатки, майстерно покриті сніпками. Тому він одразу і попросив свого друга дати йому такого майстра, котрий навчив цієї справи новосельчан. Аби майстер прижився на новому місці, йому була обіцяна земля і всіляка допомога. Селянин з Гуцульщини на таке, звичайно, погодився. І до сьогодні ця назва зберіглась, правда з невеличкою поправкою – з гуцула перетворився на Гуцали. Є тут мешканці з прізвищем Гуцал. Зберегла цю назву Гуцульська долина, яка тягнеться у сторону Ясенівки.

«Свистунівка». Північно-західну частину села, що розташована за залізничною колією, називають Свистунівка. Колись тут було голе поле, котре не прикривалось від сильних північних і північно-західних вітрів ні лісом, ні садом. Згодом, побудувавши тут перші будинки, взимку не раз відчували на собі подих і свист холодного зимового вітру. Доводилось цілий день палити в грубках, а вітер вивіював все тепло з хати. Важко також доводилось і худобі в хлівах. Тому і назва – «Свистунівка».

«Попова долина». Від залізничної колії до долини (зараз ця територія розорена) знаходилась Попова долина. За давнім повір'ям там, де жив піп, його і поховали. А долину, яка протяглась від новосільського ставка (в західній частині

села аж до пільноолексинських полів називають Ковалівкою). Там був літній табір для худоби. Від Ковалівки у сторону шосе Ярмолинці-Городок місцевість називають Корчі. Це низина, де ростуть кущі дерев.

«Западня». А ще на кордоні з пільноолексинськими ланами у сторону залізничної колії є так звана Западня. Сторожили оповідають, що на Великдень дядько виїхав волами орати поле. Люди почали його благати, мовляв сьогодні свято – не можна працювати. На це він відповів: «Це не моя віра.» І продовжував орати. Та незабаром він з волами провалився у землю. На цьому місці утворилась западня.

«Фоса». У північно-східній частині села тече невелика річка під назвою Фоса. Вона простягається біля залізничною колії від мосту (біля паливного складу) і тече аж до річки Ушиці, що в районі залізничного мосту між Томашівкою і Новим Селом. Сама ж назва Фоса походить від західноукраїнського значення – урвище, глибокий рівчак. І дійсно, вона тече в глибокій впадині. Адже з одного боку високі горби ярмолинецьких полів, а з іншого – підвищення залізничної колії. У топографії нашої місцевості вона позначена під назвою Ушка.

Пасічна

За народними переказами, ще на початку XVII ст.. на місці нашого села був ліс, в якому на численних пасіках проживали бджолярі. Десь ближче до середини XVII ст. польський граф Дульський, який тільки що дістав у

володіння містечко Шарівка і прилеглі до нього землі, вирішує розширити число угідь, придатних для сільськогосподарського обробітку та кількість поселень, де проживали б селяни, які мали обробляти ці землі. За його наказом ліс, який був недалеко від Шарівки вирубують, а на його місці граф засновує нове село, яке назвали Пасічна на згадку про працелюбних бджолярів та їх промисел.

«Дуб». За переказами старожилів він залишився з часів старого лісу і ріс, коли тут були ще пасіки. Вік його сягає близько чотириста років.

Проскурівка

Поселення можливо засноване переселенцями з м. Проскурова відоме з 1493 року. Своє літочислення Проскурівка почала в 1493 році, в реєстрі димів, тобто податкових одиниць, вона тоді іменувалась Проскурівці, Проскирівка. Очевидно назва походить від словосполучення «плоский рів», рельєф села відповідає його назві «Поверхня туга і злегка хвиляста, пересічена плоскими балками та ярами». Село лежало на найкоротшому шляху від Бару до Кам'янця Подільського. Цим шляхом не раз проходили воїни і торговці, починаючи з перших поселенців, село жило під постійним страхом. Особливо боялись кримчанів, які вторгались на південно-східне Поділля в середньому кожні п'ять років, несучи смерть і розруху, навіть були литовські князі, польські феодали. Чорним роком став 1672-й, тоді нашими краями оволоділи турки, 27 років тримали вони населення у страху, грабували, здирали податки.

Топоніми сільської місцевості:

«*Гайдамаки*» – північна частина населеного пункту, що була колись окремим селом. На початку XVIII століття Поділлям прокотились селянські повстання проти польських поміщиків не оминули вони і наше село. У кам'янистій ущелині розміщувались печери їх і використовували повстанці для відпочинку, а називали їх гайдамаками, звідси і походить назва.

«*Хатинки*» – початок хатинкам дали хуторяни, які прийшли сюди жити. Цей хутір належить до села Гайдамаки, згодом називається «п'ятою громадою», «п'ятою сотнею».

«*Белявщина*» – назва походить від прізвища місцевої володарки – Белявської.

«*Скуровщина*» – походження назви залишається таємницею.

«*Маковетчина*» – та частина села, де колись розміщувався поміщицький будинок побудований Миколою Маковецьким.

Ліси

На землях Проскурівки є невеличкі ліси: «Кругляк», «Лісок», «Кадіб», «Дубняки», урочище «Проскувський ліс».

Правдівка

Село відоме з ХУІІ ст.. Стара назва Татаринці, за переказами в долині села стояло велике військо татар. Інша частина села називалася Вовча. Кажуть, там росли густі

чагарники в яких водились вовки. І першим поселенцям доводилось оберігати худобу від набігу сіроманців. Сучасну назву село перейняло в 1947 році, від назви місцевої артїлі імені газети «Правда».

Топоніми сільської місцевості:

«Ставок Барладиновий» - назва походить від прізвища колишніх власників.

«Річка Ушка» або Мала Ущиця живиться навесні талими сніговими водами, влітку дощами, взимку підземними водами. У водопостачанні річки велику роль відіграють підземні води, які залягають на глибині від 5 до 80 метрів. В місцях виходу на поверхню вони утворюють джерела. З розповідей старожилів наша річка була повноводною, водилися у ній в'юни, які живуть у чистій воді.

Греблі, які перегороджують русло річки Ушки, утворили мальовничий ставок.

А тепер – 2015 рік червень місяць розпочалося утворення нової греблі біля грушечки (місцева назва)

«Пожежна долина» – названа так через те, що власники не збирали пожнивні рештки, а спалювали їх.

«Попова гора» – назва походить від того, кому належав земельний наділ і знаходиться на границі полів с.Правдівки та с. Шарівки по праву сторону дороги із Правдівки на Вихилівку біля лісу.

«Качанова долина» – східна сторона траси Ярмолинці – Хмельницький. Стояла колись на стику Шарівських, Сутковецьких та Правдівських полів фігура полковника

Качана – мабуть сподвижника визвольних битв – звідси походить назва.

Дві долини *«Палямарки»* - ділянки, що входили до церковного земельного наділу.

«Долина Фоси» –там зростає очерет та верболіз.

«Цегольня» – так називають частину села де колись був глиняний кар’єр і випалювали цеглу.

Савинці

Село відоме з 1469 року. Засновником села був Сава.

Топоніми сільської місцевості:

Вулиці:

«Вишнева» – вся вулиця засаджена вишнями і звідси пішла назва.

«Ставкова» – вулиця тягнеться від ставку аж до центру села.

«Лісова» – вулиця проходить попід самим лісом.

«Свиняча кривда» – вулиця знаходиться біля свинячої ферми і вереск свиней чути на всю вулицю.

«Косецьке» – частина села, де проживали пани Косецькі.

«Оврут» – сад біля панського маєтку (легенда-пані-Вовкулака)

«Янків яр» – поблизу жив чоловік якого звали Янко.

«Став Березовський» – назва пішла від гарних беріз, які росли навколо нього.

«Попова криниця» – коло попової хати, дуже давно, була викопана глибока криниця, назва зосталась дотепер.

Скаржинці

Поселення відоме з 1784 року, назва пішла від слова «скарга». Селяни скаржились на жорстокого поміщика.

Топоніми сільської місцевості:

«Хутір Дриганський». У другій половині ХІХ ст. пані Дриганська скуплює землі біля Шляху сіл Антонівці та Скаржинці. Запрошує працювати молодих хлопців та дівчат із села Розсоші. Згодом пані помирає, успадкувати майно не було кому, так як вона не мала нащадків, тому заповідає порівно всім робітникам землю, ліс, ставок, великий сад та пасіку. Утворились нові заможні сім'ї. На скаржинецьких землях було 5 хат. Селяни добре господарювали: тримали корів, коней, свиней, займалися птахівництвом та інше. В період колективізації частину сімей було вислано, окремі переселилися в села Скаржинці, Перегінку та Антонівці. Назва про хутір «Дриганський» живе і досі в пам'яті старожилів.

Вулиці:

«Блищанівка». Справа від дороги Лисої гори простягнулась невеличка вулиця із 12 хат на горбистій глиняній місцевості. З горбів і в посушливе літо завжди біжать струмочки поверхневої води. Грунт важкий, чорноглинний, придатний для вирощування плодівих

дерев. Але селяни свої городи пристосовували і для овочевих культур. Ранньої весни після оранки скиби глини на горбах блистіли, поверхня здавалась дзеркальною, тому і прозвали вулицю Блищанівка.

«Куряча Лаба». Якщо спускатись з Лисої гори, зліва на схід, сховалась між старезними кленами маленька вуличка (8 хат). На цій вулиці розміщення хат нагадує курячу лабу.

«Свиняча Кривда». Вулиця розкинулась на невеликому пагорбі далеко від центра села, тому господарі не дбали про тини, ворота або ще якусь огорожу. На весну та літо випускали пастися свиней. Коли вони забігали на чужі обійстя, їх господарі били палицями. Щодня на вулиці було чути несамовиті крики свиней, поросят і, може, й телят. Через кривдників свиней вулиця отримала таку назву.

«Адамівка». Забудова вулиці розпочалася у 1950 році. Названа залишилась від імені першого жителя Габрука Адамака.

«Завалина». Стрімка впадина гористого поля, що знаходиться близько 2-х км на схід від центру села. Розповідають, що селянин в свято вийшов орати поле, та на третій скибі він провалився разом із биками та плугом в провалля. З часом низ провалля затягнувся - утворилась рівна місцина, а в стрімкій стіні поля розвелись дикі звірі.

Річки :

«Вовк» - назва річки, яка розмежовує скаржинецьке поле від сусідніх (розсовського та ружичанського). Її русло біжить із заходу на схід і впадає в ставок с. Ружичанка. Обабіч річки розкинулась долина площею 20 га. На ній росли високі

трави - отави і використовувалась як сінокіс. У післявоєнний час на долині проводилась заготовка торфу як опалювальна сировина для населення сіл Скаржниці та Перегінка. На торф'яних кар'єрах працювали жінки і підлітки. Торф добували близько шосейної дороги, так як зручніше було доставляти його в село. У 1960 році долина почала використовуватись як добриво на поля. З часом вивіз торф'яного гумусу припинився. На місцях розробок утворилось багато озерець. Люди запустили рибу і тепер частенько приїжджають відпочити та порибалити. Наразі частина долини заросла лозою та вербами, де-не-де травою, решта - порізалась кар'єрами.

«Лозянка» - притка річки Вовк. Бере початок з півдня на північ, має довжину близько 6км. Річка дістала назву від того, що на її берегах колись росла гарна багатокольорова лоза (червона, жовта, зелена, коричнева, оранжева), з якої місцеві жителі виготовляли кошики та інші речі. В народі побутує легенда про долину Дриганську, з якої бере початок річка. Біля шляху, що сполучає шосейну дорогу із ст. Скібнево у видолинку була болотяна місцевість. По цьому шляху турки везли дівчину-бранку. Перехід дороги був важкий – проходили обережно, на відстані, з допомогою палиць. І тут якраз появилась нагода україночці звільнитись від турецької неволі. Не роздумуючи, вона кинулась у болотяну безодню, яка втягувала, клекочучи, тіло сміливої дівчини. Палка любов українки до свого народу, її гаряче серце висушило болото і утворився потічок з цілющою джерельною водою. Багато людей проходить шляхом і джерело напуває спраглих, стає місцем для відпочинку. Далі струмочок наповнювався водою

все більше і більше і перетворився у річечку, якій народ дав назву Лозянка.

«*Рутка*» – так називається видолинок, який тягнеться аж до Завалини і далі. Долину перерізає гребля, бо з лівої північної сторони утворилось невелике озерце, де колись Панюшкін Тихон розводив рибу. Долина ранньої весни швидко зеленіла; трава рівна, густа, м'яка, а коли мало снігу, вона і зимою зелена, її підігрівала проточна вода. На Рутку весною вигонять пастися гусенят, каченят, прив'язують телят господарі, тому так гарно і назвали – рута, зелень.

«*Джерело*» Справа від сільської ради зберігся панський льох, в якому змурована криниця джерельної води. По одній трубі вода витікає назовні для потреб людей, по другій трубі - в цегляний закритий резервуар. З резервуару вода під тиском тече по трубі вниз, за річку Лозянку до житлового багатоквартирного будинку. За часів панів Марковських вода подавалась на панські ферми: конюшню, свинарник, для інших потреб. Про давність цього джерела свідчить труба, яка врослась у старезний клен.

«*Лиса гора*» – найвищий крутий горб дороги, що з'єднує с.Скаржинці із селом Лихнівка. Назва походить від кольору глини (блакитної та світло-жовтої), яка в дощову погоду ставала дзеркальною, слизькою, що пересуватись по крутому мокрому горбі було важко і небезпечно.. На найвищому місці Лисої гори стояв шестиметровий дубовий хрест з розп'яттям (місцеві жителі називали його «Фігура»). Ще, кажуть, що на Лисій горі нічого не росло.

«Поташня» У давнину на видолинку на межі річки Лозянки та вулиці Куряча Лаба був збудований содовий завод. Із посліду та попелу (поташу), який приносили селяни, робітники виробляли каустичну соду. Наразі земля роздана під городи і при оранці інколи виорюються каміння та цегла

Соколівка

Село відоме з 1493 року, назва походить від слова «сокіл», традиційного для Поділля найменування гори, скелі, кручі.

Топоніми сільської місцевості:

«Стара Соколівка» – найдавніше поселення села ;

«Нова Соколівка» – із новими забудовами частина села почала називатись Новою Соколівкою ;

«Соколівські хутора» – місцева назва вулиці яка пролягла вздовж автотраси. Сюди було переселено селян, які проживали на своїх одноосібних віддалених від села земельних ділянках.

«БАМ» - водосховище (походить від Байкало–Амурської Магістралі) , яке будував студентський загін Кам’янець – Подільського сільськогосподарського інституту;

«Загорода» - місцевість, де колись був панський маєток, який був огорожений глибоким яром і обсаджений ялинами.

«Біля Хреста» - по переказах старожилів , з Ярмолинець через Соколівкупроходив шлях на с. Глушківці на роздоріжжі стояв хрест – оберіг села.

«Рачівки» – місцевість, на якій колись було три ставки, де водилось багато раків.

Річка:

«Ушиця» - це ліва притока Дністра. Літописна назва Оушица. Назву виводять від старослов'янського «по лівий бік, ліворуч» в означенні «ліва притока». В імені Ушиця вбачають споріднення з гідронімом Ужа балтійського походження, ще інші виводять від литовського, діалектного «ясен». Не виключено, що назва могла утворитися від поширення на її берегах рослини оушь, ушь — так наші предки називали один з видів дягелю — багаторічну трав'янисту рослину з родини зонтичних, яку з давніх часів вживали в їжу.

Солобківці

Первина назва поселення була Солопів від його засновника – Солопій, Солобко. Відоме з початку ХУІІІ століття. За переказами, Солобківці являли собою містечко, південна частина якого була відділена від самого містечка валом і називалась Краснополей, або Красним. Народ пояснює поселення Солобківці, тим, що тут жилося колись « і солодко, і красно».

Топоніми сільської місцевості:

«**Бурти**» - місце (дорога), де вбивали євреїв – назва, в основі якої бурт, бурта зі значенням «велика купа, насип, підвищення; невисока похила гора; насип, горб, пагорб».

«**Барінова Долина**» (став) – назва-словосполучення, в основі якої – посесивний прикметник (пор. барин – «пан, поміщик») та долина зі значенням «підніжжя гори; невеликий пологий насип піску біля річки; низовина біля річки; низовина, поросла лісом або травою».

«**Будене**» (господарська територія) – локативна назва: територія розташована біля однойменного ставу.

«**Вогруд**» (яблуневий сад) – найімовірніше, в основі назви – діалектний варіант, огруд зі значенням «підвищення, горб».

«**Копачиха**» - частина села, яка отримала назву від імені жінки (копачиха – жінка Копача) в якої чоловік був копачем або це було її прізвище.

«**Ксьондзів став**» - (пор. ксьондз – «польський католицький священик»), колись коло цього став проживав ксьондз.

«**Попічителів горб**» – назва-словосполучення, мотивована присвійним прикметником (пор. попечитель – «людина, яка піклується про інтереси, потреби іншої особи або організації»).

«**Симчаковий став**» – назва пішла від імені чоловіка якого називали Симчак.

«**Цегельня**» – ймовірно, що колись на місці сучасного поля виготовляли цеглу.

«Дюркач» (труба на горбі з холодною водою) – Для мешканців села ця труба стала своєрідним просторовим орієнтиром, тому й отримала індивідуальне найменування.

«Чорний ліс» – темний листяний ліс, чорноліс.

Соснівка

Село (в минулому Куява) з'явилося на початку XV століття. Розташоване на горбистій місцевості з видолинками. Існує легенда про те, що поселення було засноване поміщицею, яка була кульгава на ногу і ходила на костилях. Вона дозволила декільком селянам поселитись недалеко від її господарства. Внаслідок її кульгавості хутір набув назву «Куява» («кульгава»). Така назва села існувала до 1945 року. Назву село «Соснівка» отримало через те, що на території знаходиться багато хвойних лісів. Власне, половину парку біля панського маєтку складають саме хвойні дерева, у тому числі й сосни.

Топоніми сільської місцевості:

«Панський став» - ставок зберігся ще за часів пана Товкача. Знаходиться на території санаторію «Куява».

Сутківці

Назва села походить від місцевого «сутки» - яри, сітківці – «ті, що живуть на сутках». Відоме з 1469 року.

Топоніми сільської місцевості:

«Безодня» - незаселена територія села, яка знаходиться між Сутківцями і Ярмолинцями. Слово «безодня» можна

пояснити як «безлюдне, пропаще місце», від нього і пішла назва діляниці.

«Березина» - Зі спогадів старожилів на цій території був розташований прекрасний березовий гай, який з часом було вирубано. А від слова “береза” (первісне значення його “біла”, “світла”) й пішла назва.

«Габінети». Походження цієї назви невідоме й досі. Але дехто вважає, що назва походить від слова «кабінет», бо територія, на якій розташована ця ділянка, відбувається фонетична діалектизація.

«Гичинці». Ця місцевість нерівна. Коли по цій дорозі проїжджали возами, запряженими волами чи кіньми, то вози “гицались”, тобто підкидались вгору. Від цього і назва “Гичинці”.

«Забрід». На цій території колись був брід (слово “брід” означає мілке місце водойми, зручне для переходу), а територію, яка була за бродом назвали “Забрід”.

«Замогила». Після льодовикового періоду почалося танення льоду. Саме тоді вода, ішовши великим потоком, утворила пагорб, розширивши низовину навколо нього. Цей пагорб почали називати “могилою”, а територію навколо пагорба “Замогилою”.

«Застав». Назва частини села пішла від того, що вона була розташована за ставом.

«Жолуби». Назва походить від самої форми місцевості (вона схожа на “жолуб” – корито, з якого їсть худоба).

«Козаччина». На цій території жив загін козаків Б. Хмельницького, який охороняв Сутковецький замок. Від слова «козак» (давнє запозичення з тюркських мов, що означає «вільна, незалежна людина; шукач пригод; бродяга») пішла назва дільниці.

«Королівка». Назва дільниці «Королівка» пішла від слова «король», тобто «багата людина». На цій території жили переважно заможні селяни. За легендою, на цій території проживав багатий чоловік – Король Івка.

«Підмети». Територія розміщена на підвищенні. При поривах вітру, земля ніби була підметена. Звідси і назва «Підмети».

«П'ятирічка». Походить від назви колгоспу «Друга п'ятирічка», який діяв саме на території цієї частини села.

«Хутора». До 1907-1909 рр. людям було заборонено відселятися за межі певної території. Проте у 1909 р. за наказом Столипіна було дозволено будувати будинки за межами центру села. Самі такі відселення стали називати «хуторами» (саме слово означає «окраїна»). Заселялися на «хутора» переважно заможні люди. Назва ця збереглася і до нашого часу. Через цю територію протікає річка, яка ділить її на два хутора.

Криниці:

«Біла криниця». Назва походить від рельєфу місцевості, де вона розташована: на білому камінні. Вода прокладає собі шлях серед уламків вапняних порід сірувато-білого кольору.

«Попова криниця». Походження цієї назви має давню історію. В давні часи усі землі належали панам. Територія ж, на якій б'є джерело, належало попові. Тому криницю стали називати «Поповою». Криниця зберегла свою назву й донині.

Поля:

«Кут». Поле знаходиться в куті: з однієї сторони ліс, а з другої – став і кордон з іншими селами.

«Штани». Свою назву це поле має від форми, схожої на штани.

«Поле Героя». Коли в'їжджати в село, то на самому його початку розміщене Поле Героя, яке має свою історію. Після закінчення Другої Світової війни четверо жителів нашого району були удостоєні звання Героя Радянського Союзу: Баранов, П'явчик, Рисюк, Хоптяр. Районна Рада прийняла рішення назвати одне з полів полем героя Радянського Союзу ім.. Хоптяра.

Горби:

«Щовб». На місцевому діалекті «Щовб» – це горб.

«Опуст». Горб, який постійно «опускається», сунеться на проїжджу частину дороги на Лисівку.

Річки і ставки:

Річка «Ушиця». На території села Сутківці протікає річка Ушиця. Назва річки походить від старослов'янського «ошую» – ліворуч, адже ця річка – ліва притока Дністра.

В селі є три ставки: «Хуторянський», «Гичинецький», «Королівський». Назва кожного з них пішла від ділянки, на якій розташований ставок.

Шарівка

Поселення відоме з 1570 року, до середини ХХ ст. – містечко. В походженні назви села відображено як природно – географічні умови, так і суспільно – історичну діяльність людини. Поселення з однією подовженою вулицею застосовували на поміщицьких землях. Вона розрізувала городи на дві частини. Видовжений в одну лінію тип населення – ряд, тобто шар. На Поділлі, в деяких місцях – глибокі вибоїни, або долини називались ровами. В одному із таких розмитих водою заглиблень розташувалось наше село (шар, рів).

Легенда: Колись в урочищі «Криничок» жили євреї, мали вони корчму. Корчмар проживав з дружиною і донькою. Якось до села приїхали переписними населення і зайшли до корчми, щоб поїсти і перепочити. Поївши, вони запитали корчмаря назву села. В цей час донька корчмаря, яку звали Рівка, дуже розплакалась, і переписними кілька разів перепитували корчмаря, бо через плач дитини нічого не зрозуміли. Корчмар розсердився на дівчинку і кілька разів голосно крикнув: «Ша, Рівка!», переписними подумали, що так називається село і записали до реєстру "

Топоніми сільської місцевості:

Річка «*Ушка*» - тече на південь і впадає в Ушицю, і своєю формою трохи нагадує форму вуха (вушка, ушка).

«Урочище Кринички» – назва пішла від багатьох джерел (криничок), які знаходяться на території урочища.

Ясенівка

Перші літописні згадки про село Сказинці (так називалась Ясенівка до 1966 року) належить до XIII – XIV століття. Стара легенда розповідає про поселення, яке було зруйноване татарами – монголами за відчайдушний опір. Руїни села вороги зорали сохою, щоб і сліду не залишилось від непокірних слов'ян. На сказах (слідах), пороблених сохою, частина жителів, що повернулась, почала будувати житло, звідси село дістало назву Сказинці.

Назву Ясенівка село дістало від великої кількості ясенів, що росли навколо.

Топоніміка сільської місцевості:

«Липова алея» - висаджена по наказу пана від його маєтку до костелу.

«Польовий став» - став знаходиться далеко за селом у полі, тому дістав таку назву.

Ярмолинці

Поселення існувало ще в X ст.. Назва походить від імені перших засновників чи перших мешканців, за переказами це був сотник Ярема чи Ярмола.

Перша писемна згадка про Ярмолинці датується 1400-м роком. Саме тут на шляху з Кам'янця до Меджибожа в цей

час зупинилися на перепочинок польські літератори, які у своїх подорожніх нотатках згадали Ярмолинці.

Містечко входило до складу Подільської землі, а пізніше до Речі Посполитої. Після завершення будівництва замку з оборонними спорудами Ярмолинці перевели до категорії містечок, а 1455 року Ярмолинцям надано магдебурзьке право. Згодом у містечку зведено ще один замок.

В 1757 Ярмолинці купив Павло Старинський. Він заклав тут костел та кляштор Бернардинів. Ян Онуфрій Орловський закінчив костел. Похований тут також. Адам Орловський заселив тут німецьких фабрикантів: заклав фабрики сукна, сідел, капелюхів, килимів, гарбарню. 1795 була від замку тут ще брама в валі та дві башти. Після Другого поділу Польщі (1792) Ярмолинці у складі Правобережної України ввійшли до складу Російської імперії. Помітний вплив на економічний розвиток Ярмолинець мало переведення сюди в 1835 році за сприяння Адама Орловського з містечка Тинни Ушицького повіту найбільшого в Подільській губернії Петропавлівського ярмарку

Існує ще одна легенда про назву селища. Колись були тільки ґрунтові дороги і їх так розвозило в осінню дощову погоду, що навіть воли ледве витягували вози з болота. Потрапляли в такі глибокі рови і колії, що сягали аж до глинки. І люди між собою говорили «Ну й дорога, все ярмо в глинці». Згодом цю місцевість почали так і називати «Ярмо в глинці». А коли прийшли панські писарі записувати назву села, місцеві жителі їм сказали, об'єднавши два слова в одне: «Ярмолинці».

Топоніми сільської місцевості:

«**Буринці**» – село відоме з 1635 року, селяни постійно виступали проти тяжкої панщини, «бурились». Тому село так і називали – «Буринці». До складу Ярмолинець увійшло в 1923 році.

«**Боснячина**» – фільварок, назва походить від поміщика Босняцького (ХУІІІ ст.) або від ентоніма босняки – «хорвати».

«**Писарівка**» – передмістя Ярмолинець, в 1923 році ввійшло до складу Ярмолинець. По переказам тут жив писар, до якого приходили селяни, щоб написати різні прохання та скарги.

«**Березівка**» – фільварки «Боснячина» і «Писарівка» об'єднались в село Березівка, назва пішла від березового лісу, яке розкинулось навколо села. Приєднане до Ярмолинець в 1923 році.

«**Грабина**» - село існувало в першій половині ХХ століття, назва пішла від грабового лісу, який впритул підступав до села. Було приєднане до Ярмолинець в 1923 році.

«**Монастир Бернардинів**» -Монастир для монахів бернардинського ордена був збудований у Ярмолинцях Войцехом Мархоцьким у 1761 році. Від колишнього монастирського комплексу на сьогоднішній день залишилась кам'яна споруда Г-подібної форми. В 70-тих роках в приміщенні розмістився райвійськкомат, ДТСААФ. В 1979 році після капітального ремонту приміщення зайняв міжшкільний навчально-виробничий комбінат. В 2001 році

будівлю передали професійному ліцею. А з 2013 року частину приміщення займає районний історичний музей.

«Будинок Грінберга» - Власник Ярмолинець Адам Орловський дозволив єврею Грінбергу побудувати балаганчик на своїй землі. Скориставшись річною відсутністю пана єврей побудував громіздкий трьохповерховий будинок-готель. Під час пожежі верхній поверх згорів, а два інших ще до нині використовуються.

«Будинок пані Шиповички» - в центрі Ярмолинець розташований дивний будинок кінця ХУІІІ – початку ХІХ століття, побудований для пані Шиповички. Тепер тут розміщена санепідемстанція.

«Будинок Аврумідера» - архітектура ХІХ століття, побудована для багатого єврея Аврумідера. Довгий час в будинку розміщувався райвиконком, в даний час тут функціонує ощадбанк.

Вулиці:

«Шевченка» - в ХІХ столітті називалась Поштовою, в ХХ столітті – Першотравневою, ХХІ столітті – вулицею Шевченка. По ній в 1946 році проїздив з Кам'янця-Подільського на Волинь Т.Г. Шевченко.

«І. Іова». В 2005 році на прохання журналістів вулицю Риначну перейменовано на вулицю Івана Іова. Для увіковічення пам'яті видатного поета і журналіста, який довгий час працював у редакції газети «Вперед».

«Щорса» – названа в честь полководця Червоної армії М. Щорса, частини війська якого в квітні 1919 року

пройшла вулицею для оборони містечка, проти війська УНР.

«Олімпійська» - вулиця спершу називалася Спортивна, бо на цій вулиці знаходиться районний стадіон, але після того як через Ярмолинці пронесли Олімпійський вогонь її перейменували на Олімпійську.

«600-річчя Ярмолинець» - центральна вулиця названа на честь 600-річного ювілею селища, бувша вулиця Леніна.

«Площа 600-річчя Ярмолинець» - до ювілею селища на місці, де розміщувалися старі магазини, була відкрита велика площа із чудовим ландшафтним дизайном.

Ставки:

«Звіринський» - коли в містечку відбувались ярмарки (XIX ст.), був викопаний ставок для того, щоб можна було напоїти велику кількість коней та худоби.

«Зелений» - ставок обрамлений плакучими вербами, які відбиваються у воді і вона набуває зеленого кольору.

«Романів ставок» - знаходиться коло будинку обхідника колійних шляхів. Там колись жив обхідник Роман. Так ставок в народі і назвали.

«Воєнний став» – розташований коло території військової частини.

Ліси:

«*Писарівський*» ліс - назва залишилась від населеного пункту Писарівка (1888).

Урочище «*Березина*» - ліс знаходиться на двох пагорбах і в ньому переважають здебільшого берези.

Ліс «*Євеліна*» - пан назвав цей ліс іменем своєї юної дочки, яка трагічно загинула.

Ліс «*Чорний*» - в цьому лісі з давніх давен чіплявся «блуд». Людина кружляла одними і тими стежками і ніяк не могла вийти з лісу. Казали, що то чорти водять. Тому ліс і назвали «Чорний».

«*Залісся*» - так називався відгодівельний комплекс, що знаходився за лісом.

Список рекомендованої літератури:

1. Войчишин-Лугівський. Погляд у віки (спогади, роздуми, дослідження) – Хмельницький, 2010. – 184с.
2. Літопис містечка Ярмолинці.
3. Літописи сіл Ярмолинецького району.
4. Слободянюк П., Хоптяр Ю. Місцеве самоврядування Хмельниччини: нариси історії місцевих громад Ярмолинецького району. – Хмельницький, 2004. – 507с.
5. Торчинська Н., Торчинський М. Словник власних географічних назв Хмельницької області. – Хмельницький, 2008. – 549с.
6. Ярмолаєва земля: легенди рідного краю/ упорядник Є. Трачук. – Городок, 2008. – 72с.

Предметний покажчик власних імен:

А	Вербка Мурована
Антонівці	Волудринці
«Аеродром»	Виноградівка
«Адамівка»	«Вовча»
Б	Волудринці
Баламутівка	Виноградівка
Баранівка	«Вишнева»
«Біла криниця»	«Воєнний став»
Буйволівці	Г
«Березина»	Глушківці
«Безодня»	«Горішна»
Березівка	«Глиняники»
«Баштан»	«Гончариха»
«Боднарів»	«Гнила долина»
«Блищанівка»	«Гуцали»
«БАМ»	«Гайдамаки»
«Бурти»	«Габінети»
Буринці	«Гичинці»
«Будинок Грінберга»	Грабина
«Будинок пані	Д
Шиповички»	«Дуга Струве»
В	«Дубина»
«Восадьби»	«Давидова гора»
«Велетниха»	«Дубняки»
«Висварівка»	«Джерело Святе»
«Вишнева»	«Довга»
Вербка	«Дуб»
«Воловщина»	«Долина Фоси»
«Вовк»	«Джерело»
«Воєнний став»	Ж
	«Жолобина»

«Жолуби»

З

«Завалина»

«Загорода»

«Загребельський»

«Загребеля»

«Залісся»

«Замогила»

«Заруддя»

«Застав»

«Западня»

«Запуст»

«Звіринський»

«Зелений»

«Зруб»

«Загребля»

«Зелена річка»

«Зонька»

Є

«Євеліна»

К

Кадіївка

«Капелія»

«Качанова долина»

«Квасницева гора»

«Кінець»

«Ковалівський ліс»

«Козацька могила»

«Козаччина»

«Коло дуба»

«Комсомольський»

«Копачиха»

Коритна

«Королівка»

«Косецьке»

«Ксьондзів став»

«Кут»

«Куток»

«Куряча Лаба»

«Купчани»

Л

«Лебедівка»

«Липова алея»

«Лисівка»

«Лиса гора»

«Лісова»

«Лобачі»

«Лозянка»

Лугове

М

«Мазурщина»

«Мазурівка»

«Макарщина»

«Маковетчина»

«Малояцка»

«Мельникова»

«Мельники»

«Могилки»

«Майданка»

«Монастир»

«Монасти Бернардинів»

Москалівка

Михайлівка

«Москалька»

Н

«На вітряку»
«На могилі»
Нове село
О
«Оврут»
«Олімпійська»
«Околиця Зеленого
Хреста»
«Опуст»
П
«Палямарки»
Пасічна
«Підмети»
«Писарівка»
«Писарівський ліс»
«Поле Героя»
«Поле Іванова»
«Паненська»
«Панський»
«Панський став»
«Попічителів горб»
«Поплави»
«Попове поле»
«Попова долина»
«Попова криниця»
«Польська»
«Польовий став»
«Поташня»
«Пожежна долина»
«Пралаківка»
Правдівка
Проскурівка
«П`ятирічка»

Р
«Рачівки»
«Романів став»
«Рутка»
«Ряба вулиця»
С
Савинці
«Садова»
«Свистунівка»
«Свиняча кривда»
«Сергійовий»
«Симчаковий став»
«Смердяча долина»
«Смужки»
Скаржинці
«Скуровщина»
Соколівка
«Соколівські хутора»
Солобківці
Соснівка
«Ставок Білого»
«Став Березовський»
«Ставкова»
Сутківці
Т
«Турецький горб»
У
«Усадьби»
«Урочище кринички»
«Ушиця»
«Ушка»
Ф
«Фоса»

Х

«Хатинки»

«Хутір»

«Хутір Дриганський»

«Хутора»

Ц

«Цегельня»

«Цегольників ліс»

«Цегольня»

«Церковна»

«Ціхоцка»

«Циганщина»

«Цюркач»

Ч

«Чорний ліс»

Ш

«600- річчя Ярмолинець»

«Шайова яма»

«Шевченка»

«Широка»

«Шкільна»

«Штани»

Щ

«Щовб»

«Щорса»

Ю

Я

«Янків яр»

Ясенівка

Ярмолинці

Інформаційне видання

Словник власних географічних назв

Відповідальна за випуск:

Гриб М.А.

Укладачі: Москаленко В. М.

Слободян А. Л.

Підписано до друку 2015 року. Формат 21x 14,7

Папір офсетний. Гарнітура TimesNewRoman

Смт. Ярмолинці, площа 600- річчя Ярмолинець, 1а

